

Texten är automatiskt genererad. Vi har i nuläget endast möjlighet att erbjuda transkriberingar i obearbetad form.

Vi måste också ställa om vad vi äter och det handlar inte om att alla behöver bli vegetarianer. Lantbruket skulle jag säga är väldigt redo att ta stora kliv framåt och göra vad vi kan.

Jordbruket kan producera energi som faktiskt reducerar beroendet av fossil energi och användandet av fossil energi. För att vi säkert ska få mat på bordet så måste förstås hela livsmedelskedjan hänga ihop. Men på senare år har vi upptäckt att den inte alltid gör det. Det finns glapp här och där. Covid-19-pandemin, extremväder och Rysslands storskaliga invasion av Ukraina har uppdragat brister som behöver åtgärdas för att vi ska få ett hållbart livsmedelssystem och en stärkt livsmedelsberedskap. Men hur kan vi nå dit? Det ska vi prata om idag. Välkomna till Landsbyggsnätverkets podd med mig, Helene Almqvist och med mig. Idag har jag tre personer som kan mycket om just livsmedelssystem och livsmedelsberedskap. Hej och välkomna! Hej och tack så mycket! Hej! Tack! Helena Hansson, Carl- Johan Bertilsson och Hanna Karlsson Potter heter ni och jag börjar med dig Helena. Jag är professor i nationalekonomi med inriktning mot jordbrukssektorn, ekonomi vid Sveriges lantbruksuniversitet. Och programchef för forskningsprojektet Mistra Food Futures och tillika uppvuxen på ett lantbruk med mjölkkor utanför Sala. Hur var det? Det var väldigt lärorikt. Jag tycker det är fascinerande fortfarande att tänka på hur mycket jag lärde mig när jag växte upp, som jag fortfarande har väldigt stor nytta av i mitt jobb, i min vardag. Sen var det väldigt roligt förstås att växa upp på ett lantbruk och ha djur och natur så nära inpå sig.

Fick du mjölka? Ja, det fick jag.

Jag mjölkade från att jag var kanske 16 år, men när jag var yngre så var jag med väldigt mycket och var väl kom ihåg exakt vilken ko som skulle seminera när och hade stenkoll på det under en period av mitt liv. En som fortfarande är lantbrukare är Carl-Johan Bertilsson.

Tillsammans med din fru så driver du både gården Hagshultkossorna och ett kopensionat i Hagshult några mil söder om Jönköping. Och så där kan det låta hemma hos er,

eller hur? Men nu är du här och jag undrar vad i hela världen är ett kopensionat? Vi tar hand om kor från en stor mjölkgård. När de har mjölkat klart och gjort sin karriär som mjölkkor så kommer de till oss och äter gräs och bygger fettoch muskler minst ett halvår och därefter blir det ett prima kött. Vi brukar säga att vårt recept är ganska enkelt; äldre djur, gräs och hängmörning. Och sen så säljer vi det köttet till Stockholm till en köttgrossistoch vi säljer även till som köttlådor hem till dörren i Stockholm, Göteborg och Malmö. Och en gårdsbutik som vi har här. Och så har vi Hanna Karlsson Potter som också jobbar på SLU. Ja, precis. Du är forskare vid Institutionen för energi och teknik där och liksom Helena involverad i Mistra Food Futures. Hur står det till med dina jordbrukaretalanger? Ja, jag är uppväxt på Norra Hisingen så nära Göteborg. Men där är det en hel del. Vad ska man säga, Lite mera lantligt. Men vi hade ingen gård. Vi hade hästar. Men sen gick jag på naturbruksgymnasium i Plönninge också, då med hästar. Men då fick vi också testa på en massa olika saker som att ta hand om grisarna och korna. Och så var det. Det som fick dig att faktiskt bli intresserad av att gå in på den här forskningsbanan? Ja, det var det. Och så var det också intresset för livsmedeloch människans förhållande till mat. Och ja, det är spännande helt enkelt. Mistra Food Futures som både du, Hanna och du Helena jobbar med, är ett forskningsprogram som närstuderar vår livsmedelsproduktionoch jordbrukssektorn kan man väl säga. Och det gör ni för att identifiera hinderoch möjligheter och utveckla strategier som ska leda till ett hållbart svenskt livsmedels system, läser jag på er hemsida. Först av allt, vad är ett livsmedelssystem? Helena? Det vi sätter in i begreppet livsmedelssystem, det är egentligen livsmedelsvärdekedjan och sen allting som finns runtomkring den. Så det här är ett ganska stort och fluffigt begrepp. Men om vi börjar med livsmedelsvärdekedjanså är det kedjan från primärproduktionen, alltså lantbruket, som producerar råvaror för livsmedelsproduktionensom sen går in i processindustri och processas till livsmedeloch sen går vidare till handeln och därifrån till konsument. Och sen så. Runt värdekedjan så finns det flera andra aktörersom också inverkar och påverkar hela livsmedels systemetså att säga. Där hittar vi till exempel

myndigheter, regioner, universitet och intresseorganisationer. Och det här med att göra livsmedelssystemet hållbart, vad är det ni tittar på då?

Det handlar om både miljömässig hållbarhet, alltså till exempel klimatutsläpp, påverkan på biologisk mångfald och vi tittar på den ekonomiska hållbarheten så företagens ekonomiska motståndskraft och bärkraftighet. Och sen tittar vi på sociala aspekter av livsmedelssystemet och det handlar till exempel om att systemet ska kunna bidra till tillräckliga mängder av livsmedel som också är hälsosamma. Hanna, det som du framför allt forskar på inom projektet är saker som man inom primärproduktionen, det vill säga lantbruket, kan göra för att bli alltmer miljövänlig klimatvänlig. Vad har ni kommit fram till där hittills? Ja. Man kan säga att lantbruket både kan minska sina utsläpp genom att ställa om, använda mindre fossila resurser, till exempel effektivisera användningen av olika insatsmedel som handelsgödsel och så vidare. Foder och så. Men lantbruket kan också bidra med så kallad negativ klimatpåverkan, alltså att öka inbindningen av kol i mark till exempel, som ju har en reducerande effekt på klimatpåverkan. Och just de här negativa utsläppen är viktiga för att nå klimatmålen. Det låter ju inte särskilt bra med negativ klimatpåverkan.

Nej, men det är positivt ur den aspekten att det reducerar klimatpåverkan. Men man kallar det negativa just för att det blir ett minus i uppvärmningen så att säga. Helena vad säger du? En aspekt som jag tycker är väldigt rolig att lyfta och väldigt viktig nu. Speciellt i samband med den här pågående diskussionen som finns nu om att bygga upp förbättrad beredskap. Det är just att många av de här åtgärderna som Hanna lyfter fram som bidrar till att minska klimatpåverkan från jordbruket. Om man om man gör en djupdykning i dem och tittar lite närmare på dem så kan man också se att många av dem, om de infördes, skulle förbättra lantbrukets resiliens. Och det betyder att lantbrukets motståndskraft mot yttre störningar skulle kunna bli bättre. Det kan handla om att. Så konkreta saker som att börja fodra djur till större andel med gräs istället för att ge dem spannmål som vi människor också faktiskt kan äta om det skulle uppstå en kris situation. Så just det här att det verkar som att åtgärderna som förbättrar klimatprestandan av

jordbrukets också är sådana som leder till förbättrad resiliens och som gör att vi skulle kunna få en bättre beredskapssituation i lantbruket och livsmedels systemet i stort och att de här två delarna verkar kunna gå hand i hand. Det tycker jag är otroligt spännande och motiverande och viktigt att prata om helt enkelt. Och apropå konkreta åtgärder. En annan sak som man brukar nämna i sammanhanget är att behovet av så kallade externa insatsvaror behöver minskas. Alltså sånt som lantbrukarna inte själva framställer utan som de köper in. Och det är inte minst för att väldigt många av de nödvändiga varorna importeras från utlandet. Stämmer bra. Det handlar till exempel om fossila insatsvaror som diesel och konstgödsel. Och vi såg ju vad som hände efter att Ryssland invaderade Ukraina, där det blev en brist på mineralgödsel och priserna gick upp. Och det här var ju en av en anledning till att hela den här inflationsspiralen på livsmedel satte igång.

Carl-Johan, vad tänker du när du hör Helena och Hanna?

Nja, det stämmer ju att vi är beroende av extern import rättare sagt för diesel och annat. Det vi tittar på i vårt företag här nu då, det är ju att vi kör ju i.

Ja, åtta månader om året kör vi på RME traktorerna.

Svensk RME, svensk odlad raps fungerar ypperligt.

Vi ska titta nu på att få eller vi kommer få så fort produktionen är igång. Mineralgödsel från Norge fossilfri.

Jag tycker att Norge är ett bra land att importera mineralgödsel ifrån. Det känns ju tryggare än söderut, kanske på vissa håll.

Vi jagar vår plast-leverantör i Smålandsstenar. Trio Vall med återvunnen plast till våra balar.

Och vi kommer att köra vår djurströbädd till en biogasanläggning vilket gör att vi kommer att minska vårt behov av mineralgödsel och få ämnen som är flytgödsel istället. Men det här kostar ju pengar och här måste ju livsmedelskedjan, om vi uttrycker oss, vara beredd att ställa om sitt tankesätt lite, att det går inte att hålla på som man har gjort historiskt och bara pressa och pressa och pressa för att. Lantbruket skulle jag säga. Är väldigt redo på att ta stora kliv framåt och göra vad vi kan med att binda kol. Vi binder så mycket kol vi kan. Vi tar så höga skördar vi kan och vi använder precisionsodling och satellitkartor och allting där vi

gödslar för att vara så optimerade och duktiga som möjligt. När det gäller det då. Så det är en omställning i livsmedelsbranschen som man förstår var de här kostnaderna uppstår. Och så är nog lantbruket rätt så beredda att dra sitt strå till stacken. Det tror. Ja, jag sitter och ler lite grann för jag tänker att det är precis det där vi behöver mycket mer kunskap om.

Från mitt perspektiv som ekonom så tänker jag att vi vet egentligen alldeles för lite om hur prisbildningen går igenom livsmedelsvärdekedjan, det som vi kallar för pristransmission på ekonomi lingo, alltså hur priset utvecklas och uppstår från lantbrukare, processindustri, detaljhandel och till konsument och varför det ser ut som det gör. Här skulle det behövas mycket mer kunskap tänker jag verkligen. För det här handlar ju om att förstå hur de ekonomiska incitamenten uppstår, hur de ser ut, hur lantbrukare kan tjäna pengar på att ställa om till en mer hållbar produktion.

Sen tänker jag också att det behövs mer kunskap också om vad hållbarhetstransitionen faktiskt kostar och att man tittar både på de positiva och de negativa aspekterna.

I en del sammanhang tycker jag mig ana att man pratar om hållbarhetsomställningar som bara den kostnad som själva investeringen utgör, utan att man samtidigt tar hänsyn till vad vilka intäkter man kan faktiskt få tack vare omställningen och vilka kostnader man tjänar in så att man gör en hel investeringsanalys på det hela.

Och du Hanna, vad är din tanke? Ja, alltså jag är inte ekonom och kan inte det där. Men jag kan säga något om biogas som är jätteintressant och jätteroligt att jobba med ur ur som åtgärd.

Vi har till exempel haft ett projekt inom Mistra också där vi har tittat på just att använda för att använda mellan grödor. Alltså en gröda som odlas mellan grödorna. Till exempel om det är en spannmåls dominerad växtföljd så kanske man har Om man har vårsådd av grödor så är det burt över vintern och då kan man så en mellangröda som täcker marken och håller näringen och förbättrar jord, struktur och så.

Och vi har tittat på hur det skulle påverka både mark och totala klimatpåverkan från systemet att skörda den och använda den som biogas. Alltså mellangrödan eller grödan.

Det är också viktigt att. Jag glömde säga det i början att jordbruket kan producera energisom faktiskt reducerar beroendet av fossil energi och användandet av fossil energi och därmed utsläpp av fossilt koldioxid.

Men om vi övergår till det här med livsmedelsberedskap. Både Covid-19 pandemin och kriget i Ukraina slog på spotlighten så att vi upptäckte hur minst sagt bristfällig den är här i Sverige.

Det har börjat pratas om det, men diskussionerna ofta handlat om att vi måste bygga upp lager av varor som människor behöver i vardagen i händelse av kris. Men vilka långsiktiga lösningar finns? Helena? Ja, först vill jag bara säga att lagerhållning gör ju att man får en möjlighet att ställa om när en kris uppstår så att säga. Man har lite lite luft i systemet som gör att man kan ställa om. Men när det gäller mer långsiktiga lösningar, då skulle jag vilja att man mycket mer tänker kring hur livsmedelssystemet kan bli mer resiliert. Och det handlar mycket om att använda sig av mer diversifierade produktionssystem

och mer diversifierade koster. Det kommer inte att räcka med att bara ställa om produktionen, utan vi måste också ställa om vad vi äter. Och det handlar inte om att alla behöver bli vegetarianer, inte alla, utan det handlar om att vi behöver ställa om till att äta mer växtbaserat och att vi äter bättre kött. Kött som föds upp på sådant som vi människor inte kan äta själva, till exempel gräs. Men det handlar också om att använda kloka växtföljder som också minskar behovet av fossila insektsmedel och behovet av pesticider och så vidare. Så man kan också tänka sig mer integrerad växt och djurhållning för att på så sätt att växtodlingens kunna dra nytta av djuren i produktionen genom naturgödsel och exempelvis. Och Carl-Johan? Vad kan man utifrån ditt perspektiv göra för att förbättra livsmedelsberedskapen? Man får ju backa bandet lite härmed all effektivisering och stordrift som det har drivits igenom i lantbruket.

Vi har ju rustat ner väldigt mycket i effektivitetens namn så att.

Men vad kan vi göra i lantbruket? Det är ju ja, diversifierat kanske.

Vi kanske inte måste ha så enormt mycket djur eller koncentration av det ena eller det andra på varje ställe. Vi är ju

sårbara på det viset. Det blir stora volymernär någonting händer. Det finns många bitaroch vi tror vi i lantbruket också mot givetvis en ersättningatt vi kan börja bygga små lager. Vi rustat ner alla lagervi har haft i Sverige, att vi skulle kunna hatvå års mineralgödsel i lager om vi bara vissteatt vi fick betalt för den kostnaden det har kostat har det i lagerav staten så det finns många bäckar vi kan ösa ur här.Om vi tänker klokt och smart så kan det nog bli både braoch kostnadseffektivt. Och på tal om staten.Om vi tar ner det på det personliga planet,vad kan jag och vi alla göra för att dra vårt strå till stackenså att vi får ett hållbart livsmedelssystemdär vi också stärker livsmedelsberedskapen? Jag tycker konsumenterkan göra det jag tänker på att efterfråga en diversifierad mängd av livsmedel,alltså olika typer av livsmedel. Så för på så sättså bidrar man ju som konsument också till att upprätthålla ett utbudav flera olika typer av livsmedel och det minskar vår sårbarhet.

Jag håller med Helena. Jag tycker att vi kan efterfråga merav olika saker. Saker som som går att odla nära.

Men ur ett miljö eller ett klimatperspektivså är det viktigt att köttkonsumtionen minskasoch att vi äter kött som också kan bidra med andra värden,till exempel beta naturbetesmarker, och därigenomgynna den biologiska mångfalden på dessa marker.Det Carl-Johan, är väl något som era kor på kopensionatet gör?Ja, de bidrar ju verkligen till att sköta den biologiska mångfaldenoch det finns oerhört mycket mer mark att ta i anspråk om man tittar i Sverigesom helhet och att vi odlar rätt grejer på rätt ställe.Men för att skicka med till en konsument så skulle jag nog vilja sägaatt jag håller med föregående. Titta på vad det kommer ifrånoch titta på hur processat det är. Köp bra mat från grunden,behöver inte bli dyrt. Jag tänker också att hela diskussioneni samhället fram till för säg två år sedan ungefär.

Där hade maten ganska låg profil. Man pratade inte livsmedel,men det var någonting som flög totalt under radarn.Vi tog maten för givet helt enkelt i samhället.Men sedan, i och med nu Rysslands invasion av Ukraina och ökat fokus på beredskapoch också i och med matprisinflationen som har pågått nu under en tid,så har det blivit en större diskussion i samhället runt matfrågor och jag välkomnar

verkligen den diskussionen för det gör också att man sätter ljuset mer på mat och hur mat. Ja, hur mat kommer fram så att säga. Från produktion till konsumtion och de sårbarheter som finns i livsmedelssystemet och matens miljöpåverkan, matens hälsopåverkan och matens som en del i ett ekonomiskt system och så där. Och att vi lyfter de här frågorna, det är verkligen, verkligen ett steg på vägen, tycker jag, till att också få allmänheten mer införstådd i de här frågorna. Helena Hansson och Hanna Karlsson Potter från SLU och Mistra Food Futures och Carl-Johan Bertilsson från Hagshultskossorna och Kopensionatet. Tack för att ni ville vara med i podden! Tack, tack. Tack. Tack så mycket! Podden Landet görs av Landsbygdsnätverket och på vår webb kan ni läsa mer om hur vi jobbar med hållbara gröna näringar och med livsmedelssystemet. Producent var Ingrid Whitelock. Självt heter jag Helene Almqvist och säger stort tack till alla er som lyssnat.

